

Reykjavík, 29. janúar 2021

Heilbrigðisráðuneyti
Skógarhlíð 6
105 Reykjavík
hrn@hrn.is

Efni: Umsögn um drög að frumvarpi til laga um breytingu á lögum nr. 87/2018, um rafrettur og áfyllingar fyrir rafrettur (nikótínvörur)

Hinn 22. desember 2020 birti heilbrigðisráðuneytið drög að frumvarpi til laga um breytingu á lögum nr. 87/2018, um rafrettur og áfyllingar fyrir rafrettur á samráðsgátt stjórnvalda, Ísland.is. Með frumvarpinu er ætlunin að setja skýrar reglur um heimildir til sölu, markaðssetningar og notkunar á nikótínvörum, þar á meðal nikótínþúðum. Frumvarpsdrögin hafa verið tekin til skoðunar á vettvangi SVP – Samtaka verslunar og þjónustu og koma athugasemdir samtakanna fram í eftirfarandi ábendingum og athugasemdum.

Hér í upphafi er rétt að veita stutt yfirlit yfir efni umsagnarinnar:

Okkar kröfur í umsögn:

Banna sölu á netinu
Banna vefsíður
Banna samfélagsmiðla
Banna áhrifavalda
Banna prufur
Íslenskar notkunar leiðbeiningar
Íslensk varnarorð
Banna auglýsingar
Banna sýnileika í verslunum
Innihaldslýsingar og hver er styrkleiki vara
Sérverslanir mega ekki selja aðrar vörur eins og
orkudrykki eða sælgæti sem höfðar til ungmenna
Hörð viðurlög við brotum

Er í frumvarpi:

nei
nei
nei
nei
nei
nei
nei
já
já
já
já
nei

Rök fyrir okkar kröfum:

Tóbak má ekki selja á netinu
Tóbak má ekki vera sýnilegt í verslunum
Tóbak má ekki auglýsa
Tóbak er ekki sýnilegt á heimasíðum heildsala
– engar vörumerkjasíður (má ekki)
Tóbak er með íslensk varnarorð

Á undanförunum árum hefur náðst eftirtektarverður árangur hér á landi í tóbaksvörnum og nú er svo komið að það er aðeins lítil hópungur ungs fólks velur að reykja. Þann árangur má tvímælalaust rekja til þess markvissa áróðurs sem rekinn hefur verið gegn tóbaksnotkun og þess að bann er lagt við sýnileika tóbaks og markaðssetningu þess. Ekkert bendir til annars en að það bann sé almennt virt.

Nú er margt sem bendir til þess að notkun nikótínvara sé orðin útbreidd meðal ungs fólks, jafnvel fólks á grunnskólaaldri. Óhætt er að fullyrða að allir söluaðilar rafrettna og nikótínvara noti netið, samfélagsmiðla, áhrifavalda og fleiri slíkar leiðir til að markaðssetja og selja þessar vörur, enda notar ungt fólk einkum samfélagsmiðla til að afla sér upplýsinga. Ungt fólk horfir einnig mjög til áhrifavalda sem fyrirmýnda. Ákveðnar vísbendingar eru því um að teft sé í tvísýnu þeim góða árangri sem náðst hefur í tóbaksvörnum á undanförunum árum.

Samkvæmt rannsókn á notkun nemenda í 8. – 10. bekk grunnskóla sem *Rannsókn og Greining* gerðu haustið 2020 nota 10% nemenda nikótínþúða daglega og 15% þeirra hafa notað þá einu sinni eða oftar. Á sama tíma stunda 2,6% ungs fólks á aldrinum 18–29 ára tóbaksreykingar.

Sumir sölustaðir og fulltrúar vörumerkja gefa prufur af nikótínþúðum til verðandi viðskiptavina. Þar með er farin þekkt leið, að gefa fyrsta skammtinn í því skyni að lokka ungt fólk til að ánetjast nikótíni. Þessar prufur innihalda fjóra nikótínþúða af hæsta nikótínstyrkleika. Til samanburðar er alfarið óheimilt að gefa prufur af nikótínlyfjum í ljósi sjónarmiða um að varast skuli að stuðla að nikótínfíkn að ósekju.

Sölusíður halda úti vildarklúbbum þar sem fastir viðskiptavinir eru hvattir til að fá vini og kunningja í viðskipti við söluaðila gegn afsláttum og tilboðum. Einnig stunda söluaðilar söluherferðir í formi gjafaleikja og tilboða þar sem þeir eru að hvetja til magninnkaupa gegn magnafslætti.

Til að raunhæft verði að ná því markmiði sem kemur fram í frumvarpsdrögunum, að banna sölu rafrettna og nikótínvara til fólks undir 18 ára aldri, verður að leggja bann við sölu og markaðssetningu nikótínvara á netinu og í gegnum samfélagsmiðla. Það hljóta sömu reglur að gilda í þessu efni hvernig sem viðskiptin fara fram. Eins og áður var bent á er óheimilt að selja tóbak á netinu, það má ekki vera sýnilegt í verslunum, tóbak má hvorki auglýsa né vera sýnilegt á heimasíðum innflytjenda. Tóbaksvörur bera varnaðarorð á íslensku. Það hefur sýnt sig að áhrifaríkasta leiðin til að draga úr tóbaksnotkun er að draga út sýnileika þess á öllum sviðum. Hið sama hlýtur að gilda um rafrettur og nikótínvörur.

Mjög hefur borið á því að verslanir sem selja nikótínvörur og rafrettur stilli vörunum fram „á besta stað“, t.d. við afgreiðslukassa og jafnvel í sumum tilfellum á afgreiðsluborði þar sem viðskiptavinir geta handleikið vöruna. Allt er þetta gert í þeim tilgangi að auka sýnileika og þar með að greiða fyrir sölu vörunnar. Þá skortir mjög á að leiðbeiningar og varnarorð séu á íslensku, þrátt fyrir skýran áskilnað í lögum þar um. Varnaðarorðin eru oftast einungis á ensku og eftirlitsstofnunin, Neytendastofa, hefur lítið sem ekkert aðhafst. Varnarorð og notkunarleiðbeiningar þurfa nauðsynlega að vera á íslensku eins og í tilviki lækningavara, lausasölulyfja og tóbaks. Hér verður eitt yfir alla að ganga.

Samkvæmt frumvarpsdrögum mun verða heimilt að selja rafrettur og nikótínþúða með 20 mg styrkleika. Það er tífaldur styrkleiki nikótínlyfja sem selja má í verslunum. Það er í raun erfitt að sjá rökin að baki því að heimilt eigi að vera að selja nikótínvörur með svona háum styrkleika sem hefur þann eina tilgang að gera neytendur háða efninu. Þetta kemur mjög spánskt fyrir sjónir m.t.t. þeirra ströngu reglna sem gilda um nikótínlyfin. Þau lyf eru með samþykka ábendingu um að þau hjálpi einstaklingum við að draga úr nikótínþörf og fráhrarfseinkennum nikótíns hjá fólki sem háð er nikótíni. Í fylgiseðli reykleysislyfja eru t.d. ítarlegar leiðbeiningar um val á styrkleika, hvernig beri að nota lyfin og hvernig ber að hafa sig að við að draga úr og að lokum hætta notkun á þeim.

Síðan lög um rafsígarettur voru sett hefur eftirliti verið verulega ábótavant eða vart til staðar. Söluaðilar hafa því komist upp með að hafa söluvörur sýnilegar í verslunum, varnarorð ekki á íslensku, auglýsa á netinu, auglýsa á samfélagsmiðlum, nota áhrifavalda við markaðssetningu og auk þess selt sælgæti og orkudrykki í sérverslunum. Hlutverk og ábyrgð eftirlitsaðila þarf því að vera mun skýrara en það er og sama á við um viðurlög vegna lögbrota. Rétt er að geta þess að í lok september 2020 sendi SVP erindi á Neytendastofu og fjölmiðlanefnd þar sem skorað var á stofnanirnar að leggja rækt við eftirlit með rafrettum og áfyllingum þannig að tryggt yrði að markaðssetning þessara vara yrði í samræmi við reglur og samkeppnisstaða aðila á markaði yrði þannig sem jöfnust. Í svari fjölmiðlanefndar við erindinu var vakin athygli á annmörkum á lagaákvæðum um eftirlitshlutverk nefndarinnar.

Í þeim frumvarpsdrögum sem hér eru til umfjöllunar er verið að færa reglur um innflutning, markaðssetningu, sölu og notkun nikótínvara undir gildandi lög um rafrettur og áfyllingar fyrir rafrettur nr. 87/2018. Eins og rakið hefur verið hér að framan er reynslan af þeim lögum ekki góð. Mikilvægustu ákvæði þeirra laga hafa ekki verið virt af söluaðilum og eftirliti með framkvæmd þeirra hefur verið mjög ábótavant. Í 3. gr. laga nr. 87/2018 er hugtakið „sérverslun“ skilgreint þannig: *Verslun sem hefur eingöngu rafrettur, áfyllingar fyrir þær og tengdar vörur til sölu.* Frumvarpsdrögin gera ráð fyrir að nikótínvörur falli þarna undir. Þrátt fyrir þessa afmörkun í lögum hafa sérverslanir með rafrettur og nikótínvörur haft til sölu varning á borð við sælgæti og orkudrykki. Ekki er að sjá að eftirlitsstofnunin hafi gert athugasemdir við það.

Þá vilja samtökin sérstaklega benda á ákvæði 2. mgr. 11. gr. frumvarpsins og það misræmi sem þar birtist milli sérverslana annars vegar og almennra sölustaða hins vegar varðandi sýnileika varanna. Það misræmi sem þar birtist er óviðunandi og má í því sambandi benda á að öllum söluaðilum tóbaks, sérverslunum sem öðrum, er óheimilt að hafa tóbakið sýnilegt.

Í ljósi þess sem hér hefur verið rakið telja Samtök verslunar og þjónustu því að markmiðinu eins og því er lýst í 1. gr. frumvarpsdraganna, verði ekki náð nema afdráttarlaust bann verði lagt við sölu og markaðssetningu þeirra vara sem lögin taka til **á vefsíðum, á netinu og á samfélagsmiðlum.**

Rétt er að vekja athygli að Norðmenn leggja blátt áfram bann¹ við framleiðslu, innflutningi og dreifingu nikótínvara. Vegna bannsins ritaði ESA norskum stjórnvöldum bréf með spurningum vegna bannsins sem var svarað af hálfu norskra stjórnvalda. SVP er ekki kunnugt um hver niðurstaða málsins var.

Virðingarfyllst,

f.h. Samtaka verslunar og þjónustu

Andrés Magnússon, framkvæmdastjóri

Fylgiskjal:

PDF skjal með myndum af markaðsetningu og sölu á nikótínvörum og rafrettum.

---

¹ Forskrift om forbud mot nye tobakks- og nikotinprodukter, §2: „Det er forbudt å produsere, føre inn i Norge, omsette eller overlate til andre nye former for tobakks- og nikotinholdige produkter. Det samme gjelder tobakks- og nikotinholdige produkter som forutsettes benyttet på andre måter enn de som er vanlige i Norge.“